

Arbitrasje og finansielle beslutninger

Kapittel 3

Arbitrasje og loven om en pris

Konkurransen og verdsetting

Holdning til risiko

Effisiente markeder

Arbitrasje og konkurranse

Arbitrasje er å utnytte prisforskjeller.

- ▶ Nordmenn i Sverige for å utnytte lavere priser på alkohol, tobakk og kjøtt. Arbitrasje mellom delmarkeder på samme tid.
- ▶ “Lokkevarer” - tak på hvor mye hver kunde kan kjøpe.
- ▶ Eiendomsutvikler kjøper tomter i dag, bygger ut når etterspørselen har tatt seg opp. Arbitrasje på samme delmarked, men på ulik tid.
- ▶ Oppkjøp av bedrifter i oljeservice

I et konkurransepreget marked vil slike prisforskjeller forsvinne.

Arbitrasje

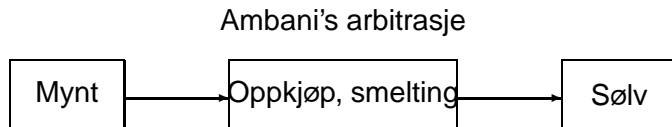
- ▶ *Arbitrasje* er å utnytte prisforskjeller i ulike markeder adskilt i tid eller sted, eller begge deler.
- ▶ En *arbitrasjemulighet* er en situasjon hvor det er mulig å oppnå en positiv kontantstrøm uten å ta risiko og uten å legge ut kontanter.

Arbitrasje Å oppnå en risikofri fortjeneste uten å investere og uten å ta risiko.

Et normalt marked Et arbitrasjefritt konkurransepreget marked kalles et normalt marked.

Arbitrasje: Eksempel

The Economist 13. aug. 2011 forteller om Reliance Industries i India. Markedsverdien er USD 55 mrd. Starten kom på 1950-tallet da Dhirubhai Ambani oppdaget at sølvverdien i myntene i Yemen var høyere enn myntens pengeverdi. Han kjøpte opp mynter, smeltet om og solgte sølvet.

D. Ambani: Jeg tror ikke på at man ikke skal benytte muligheter.

Loven om en pris

Loven om en pris Hvis likeverdige investeringsmuligheter handles samtidig i to ulike konkurransepregede markeder, må de omsettes for samme pris i begge markeder.

Når er der arbitrasjemuligheter?

Tre typiske arbitrasjemuligheter, dvs. loven om en pris er brutt:

- ▶ Det samme godet omsettes til ulike priser i ulike markeder.
- ▶ To eiendeler med identiske kontantstrømmer omsettes til ulike priser.
- ▶ En eiendel med en kjent pris i fremtiden omsettes ikke til sin neddiskonterte verdi hvor diskonteringsrenten er den risikofrie renten.

Oppgaver

1. Hva er arbitrasje?
2. Hva er et normalt marked?

Arbitrasje Å oppnå en risikofri fortjeneste uten å investere og uten å ta risiko.

Et normalt marked Et arbitrasjefritt konkurransepreget marked kalles et normalt marked.

Anvendelse: Verdipapirer

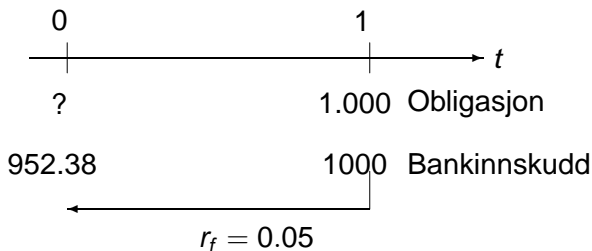
Et verdipapir er en investeringsmulighet som omsettes i finansielle markeder. Aksjer. Obligasjoner.

Grunnleggende innsikt Omsetningen av et verdipapir i et normalt marked er en $NNV = 0$ -transaksjon.

- ▶ Prisene på likeverdige, ekvivalente investeringsmuligheter bør være like.
- ▶ Bruk innsikten til å prise et verdipapir med ukjent pris ut fra den kjente prisen på et ekvivalent verdipapir.

Aritrasjeprising: Et eksempel

Du kan kjøpe en obligasjon med forfall om ett år i dag. Obligasjonen betaler ikke kupongrente, men gir deg 1000 om ett år. Den risikofrie renten r_f er 5%. Hva bør prisen være? Prisen kan finnes ved å se på den likeverdige investeringen i et bankinnskudd. Hva bør avsettes i dag for å få 1000 om ett år? Renten er den samme.

Prisen på obligasjonen bør altså være 952.38.

Arbitrasjemuligheter

Fortsett eksemplet. Hva om obligasjonen omsettes for 940.00 eller for 960.00? Er der arbitrasjemuligheter?

Prisen er 940.00. Et godt kjøp!

	I dag	om ett år
Kjøp obligasjonen	-940.00	1000.00
Lån fra banken	952.38	-1000.00
Netto kontantstrøm	12.38	0.00

Prisen er 960.00. Et godt short-salg!

	I dag	om ett år
Selg obligasjonen	960.00	-1000.00
Invester i banken	-952.38	1000.00
Netto kontantstrøm	7.62	0.00

Arbitrasjefri pris

- ▶ Arbitrasje i verdipapirmarkedene gir $NNV = 0$: Det den ene tjener, taper den andre.
- ▶ Ingen vil tape penger, alle vil tjene. Arbitrasjemulighetene forsvinner i et normalt marked.

Verdipapirets arbitrasjefrie pris:

$$\text{Pris(Verdipapir)} = NV(\text{Alle KS fra verdipapiret}) \quad (1)$$

KS er kontantstrøm.

Eksempel

$$NNV = K_0 + \sum_{t=1}^T \frac{K_t}{(1+r)^t} \quad (2)$$

NNV Netto nåverdi

K_0 Konstantstrøm år 0;. Investeringen

K_t Konstantstrøm år t . Innbetalingsoverskudd

T Prosjektets siste år. Investeringens horisont

r Prosjektets kapitalkostnad. Diskonteringsrenten

Anta en obligasjon B utbetaler 1000 om ett år. Risikofri rente $r_f = 0.075$. Hva er nåverdien?

$$B = \frac{1000}{1.075} = 930.23$$

Denne nåverdien er obligasjonens *pris*.

Arbitrasje og nåverdi

Når verdipapirets pris er arbitrasjefri, kan man ikke oppnå positiv *NNV*:

$$\begin{aligned} NNV(\text{Kjøp verdipapiret}) &= \\ & NV(\text{Alle KS fra verdipapiret}) - \text{Pris}(\text{Verdipapir}) = 0 \quad (3) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} NNV(\text{Selg verdipapiret}) &= \\ & \text{Pris}(\text{Verdipapir}) - NV(\text{Alle KS fra verdipapiret}) = 0 \quad (4) \end{aligned}$$

- ▶ At verdipapirhandel i et normalt marked ikke gir $NNV > 0$ er en *avgjørende forutsetning* for foretaksfinans.
- ▶ Har implikasjoner for kapitalstruktur, dividendeutbetalinger, opsjonsprising osv.

Separasjonsprinsippet

- ▶ Handel i verdipapir i et normalt marked gir ikke $NNV > 0$. Finanstransaksjoner er ikke kilde til verdi.
- ▶ Verdi skapes gjennom selskapets realinvesteringer i teknologi, kunnskap, utvidelse av markedet etc.
- ▶ Finanstransaksjoner brukes til å tilpasse innfasing og risiko i kontantstrømmer

Separasjonsprinsippet Siden handel i verdipapir i et normalt marked ikke gir $NNV > 0$, kan beslutningen om en investering vurderes uavhengig av beslutningen om investeringens finansiering.

Egenfinansiering eller lån?

Bedriften din har et prosjekt som helt sikkert gir 220 om ett år, mens det krever en investering på 200 nå. Risikofri rente er 5%. Du kan låne halvparten av investeringen eller finansiere alt selv. Hva vil du velge?

Egenfinansiering:

$$NNV = -200 + \frac{220}{1.05} = 9.52$$

Lånefinansiering: Utlåner krever markedsrenten på 5%, dvs. om ett år skylder vi:

$$\text{Utbetaling lån om ett år} = 100 \times 1.05 = 105$$

Da er beregningen:

$$NNV = -200 + 100 + \frac{220 - 105}{1.05} = 9.52$$

som før. Valg av finansieringsmåte bidrar ikke til NNV .

En porteføljes verdi

Vi ser på **verdiadditivitet**

$$\text{Pris}(P) = \text{Pris}(A+B) = \text{Pris}(A) + \text{Pris}(B) \quad (5)$$

P Et verdipapir

A, B Enkeltstående verdipapirer

- ▶ Verdien av porteføljen er lik summen av verdiene til verdipapirene.
- ▶ Tenk på selskapet som en portefølje av prosjekter.
- ▶ Salgsverdien av selskapet er *summen* av enkeltprosjektene.
- ▶ Foretaksledelsen maksimerer selskapets verdi ved å maksimere kontantstrømmene fra selskapets enkeltprosjekter.

Målsetting og et begrep

Vi tar for oss beslutninger som øker selskapets verdi og verdi for dets investorer.

Definisjon (Konkurransemessig marked)

Et marked hvor et gode kan kjøpes og selges til samme pris.

I et konkurransemessig marked er ikke prisen bestemt av holdningene og meningene til aktørene i markedet.

Verdsettingsprinsippet: Bruk markedspriser

$$\text{Eiendelens verdi} = NV(\text{Fordeler}) - NV(\text{Kostnader})$$

- ▶ Har eiendelen positiv verdi? Anskaff den, øk selskapets verdi.
- ▶ MEN: Bruk markedspriser!

Nåverdiregelen

Finans 101: Selskapets fordeler og kostnader må vurderes i samme enhet - nåverdier.

Beslutningsregel (Netto nåverdiregelen)

Uavhengige prosjekter Velg de prosjektene som har positiv netto nåverdi.

Gjensidig utelukkende prosjekter Velg det prosjektet som har høyest netto nåverdi.

NNV-eksempel

En bedrift har et investeringsprosjekt som krever en investering på 10,000 i dag og som gir 18,000 i fri kontantstrøm om ett år. Bedriftens kapitalkostnad r er 20%. Bør investeringen gjennomføres?

$$NNV = -10000 + \frac{18000}{1 + 0.20} = 5000$$

Altså: $NNV = 5000 > 0$: Gjennomfør prosjektet.

Internrente

Internrente i Den kapitalkostnad som gjør netto nåverdi lik null.

dvs.:

$$NNV = K_0 + \sum_{t=1}^T \frac{K_t}{(1+i)^t} = 0 \quad (6)$$

Beslutningsregel (Internrenteregelen)

Uavhengige prosjekter Velg de prosjektene som har internrente høyere enn kapitalkostnaden.

Gjensidig utelukkende prosjekter Blant de prosjektene som har internrente høyere enn kapitalkostnaden, velg det prosjektet som har høyest internrente.

Eksemplet foran

$$NNV = -10000 + \frac{18000}{1+i} = 0$$

dvs.:

$$1 + i = \frac{18000}{10000}$$
$$i = 1.80 - 1.00 = 0.80$$

dvs. 80%.

Altså: $i > r$: Gjennomfør prosjektet.

NNV og preferanser

- ▶ Uansett hva investorenes preferanser er for penger i dag eller i fremtiden, vil de alltid være enige om å maksimere selskapets *NNV*.
  - ▶ Sparerne kan låne ut penger, de utålmodige kan låne penger.
- ▶ Å maksimere selskapets verdi er det samme som å velge positive *NNV*–prosjekter.

Handlingsregel for daglig leder: Gjennomfør prosjekter med positiv *NNV*.

Holdning til risiko

- ▶ **Finans 102:** Investorene er som regel risikoaverse

En **risikoavers** person:

- ▶ Han/Hun vil kreve kompensasjon, en **risikopremie** for å ta på seg risiko.
- ▶ Nyttefunksjonen vil være konkav.

Eksempel

Du får tilbudet om å velge enten A eller B. A gir deg 50 kr helt sikkert, mens B er et lodd i et lotteri som gir enten 0 med 50%'s sannsynlighet eller 100 kr med samme sannsynlighet.

- ▶ Ville du velge de 50 helt sikre eller lotteriet?

Analyse og løsning

Forventede verdier:

$$E(A) = 1.0 \cdot 50 = 50$$

og

$$E(B) = 0.5 \cdot 100 + 0.5 \cdot 0 = 50$$

- ▶ Alternativene har samme forventning.
- ▶ Alternativ A gir helt sikkert 50, alternativ B gir 50 som et gjennomsnitt av mange gjentatte forsøk.
- ▶ En risikoavers person vil vurdere den sikre betalingen høyere enn lotteriet.

Risikoholdninger

Tre slags holdning til risiko:

Risikoaversjon Krever kompensasjon for å ta risiko. Konkav nyttefunksjon.

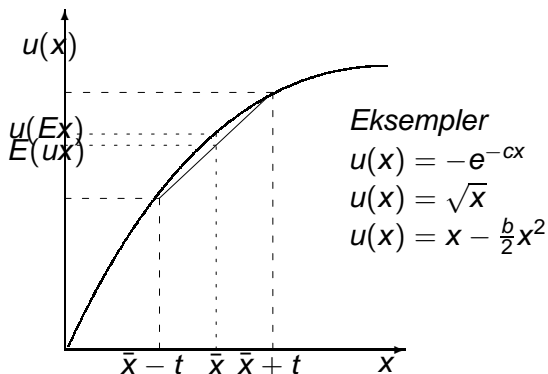
Risikonøytralitet Krever ingen kompensasjon for å ta risiko:
 $u(x) = x$. Lineær nyttefunksjon.

Risikopreferanse Foretrekker det risikable veddemålet fremfor den sikre betaling. Nyttefunksjonen er konveks. Veddemålet er bedre enn forventningen til veddemålet.

I finans forutsettes vanligvis risikoaversjon.

Ofte modelleres et eier/DL-forhold med at eier er risikonøytral og daglig leder er risikoavers.

Konkav nyttefunksjon

Nedgangen i nytte er større (i tallverdi) for en gitt negativ endring Δx enn nytteendringen for en tilsvarende positiv Δx .

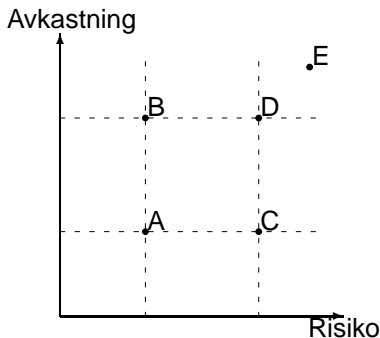
Risikoholdninger og dominans

Risikoaversjon betyr:

- ▶ For en gitt risiko ønsker investorene høyest mulig avkastning.
- ▶ For en gitt avkastning ønsker investorene lavest mulig risiko.

Et prosjekt som er bedre enn et annet i denne forstand, *dominerer* andre prosjekter.

Dominans: Hvilket prosjekt er best?

- ▶ $B > A$ og $D > C$: Høyere avkastning for gitt risiko
- ▶ $A > C$ og $B > D$: Lavere risiko for gitt avkastning
- ▶ $B \succcurlyeq E$? Vet ikke. Gir E høy nok risikopremie?
  - ▶ Trenger en prisingsmodell som gir markedspris på risiko.

Jensens ulikhet

Jensens ulikhet Nytten av et forventet beløp $u(E(x))$ er større enn forventningen til nytten av en variabel med samme forventede verdi $E(u(x))$, når personen er risikoavers, dvs.

$$\text{Jensens ulikhet: } u(E(x)) > E(u(x)) \quad (7)$$

Effisiente markeder

Et marked for et verdipapir er effisient når det ikke er mulig å forutsi prisendringer

Definisjon (Markedseffisiens)

I et effisient marked reflekterer markedsprisene all tilgjengelig informasjon. (Lo, 2008)

Tilgang på informasjon er stikkordet:

- ▶ Ny informasjon beveger markedsprisen
- ▶ Hvis informasjonen allerede er kjent, har investorene tatt hensyn til den i sin verdsetting av eiendelen
- ▶ Ny informasjon er pr. definisjon en overraskelse

Ulik informasjon, ulik effisiens

Definisjon (Tre grader av markedseffisiens)

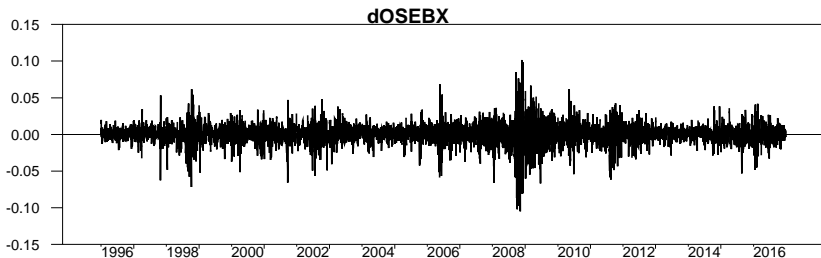
I et effisient marked reflekterer markedsprisene all tilgjengelig informasjon spesifisert ved:

Svak form *All tidligere informasjon om priser er allerede innbakt i dagens priser.*

Mellomsterk form *All offentlig tilgjengelig informasjon (årsrapporter etc.) er allerede innbakt i dagens priser.*

Sterk form *All informasjon, også den private, er innbakt i dagens priser.*

Priser og prisendringer

Spå om prisendring?

- ▶ *Prisnivået* ser ut til å følge forståelige mønstre. Dette er grunnlaget for *teknisk analyse*
- ▶ *Prisendringene* er komplett uforståelige
- ▶ Vi sier prisendringene er *uavhengige*

Dagens pris:

$$S_t = S_{t-1} + \Delta S_t \quad (8)$$

Siden vi ikke vet om neste nyhet er positiv eller negativ, må vi forvente at forventningen til endringen er null:

$$E(\Delta S_t) = 0 \quad (9)$$

Beste spådom om dagens pris er dermed prisen i går.

$$E(S_t) = E(S_{t-1}) + E(\Delta S_t) = S_{t-1} \quad (10)$$

Testing av markedseffisiens

Når prisendringene er uavhengige, er korrelasjonen mellom prisendringene lik null:

$$\rho_{t,k} = \text{Korr}(r_t, r_{t-k}) = 0 \quad k = t-1, \dots, t-T \quad (11)$$

- ▶ Tester av svak form effisiens tar (11) som utgangspunkt (Campbell et al., 1997)
- ▶ Tester av halvsterk og sterk form for effisiens krever andre metoder
- ▶ Generell lærdom: Vanskelig å avvise effisiens
  - ▶ Men: Avvik har blitt påvist
  - ▶ Når brudd på effisiens avdekkes, tilpasser investorene seg raskt til den nye informasjonen
  - ▶ Avviket forsvinner

- Campbell, J. Y., A. W. Lo, and A. C. MacKinlay (1997). *The Econometrics of Financial Markets*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Lo, A. W. (2008). Efficient markets hypothesis. In S. N. Durlauf and L. E. Blume (Eds.), *The New Palgrave Dictionary of Economics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.